

Vandi fyri nýggjum stættarmuni

Nógvar kvinnur úr Filipsoyggjunum og Teilandi eru seinastu árinu fluttar til Føroya. Tær eru giftar føroyskum monnum, men nógvar tosa ikki føroyskt og kenna ikki føroyska samfelagið. Runa Preeti Høgnesen fer nú at greina støðuna hjá hesum kvinnum og børnum teirra

Runa er sjálv besta dømið um, at tað ber til hjá eini kvinnu úr einum fjarskotnum landi við øðrvísi mentan at verða integrerað í føroyska samfelagið. Hon tosar flótandi føroyskt og hevur tikið HF-prógv og bachelor-prógv í samfelagsfrøði í Føroyum. Seinastu mánaðirnar hevur hon arbeitt fyri Tórshavnar kommunu við eini verkætlan um integratióin av útlendingum.

Runa er fødd og uppvaksin á oynni Mauritius í Indiska havinum. Tá hon var 21 ár, hitti hon ein føroyskan mann og flutti við honum til Føroya. Tey finga tvey børn saman.

- Eg fór beinanvegin undir at læra meg føroyskt. Eg minnst, at eg sat og blaðaði í Dimmalætting og royndi at læra meg nýggj orð, sigur hon.

Runa var hugtikin av føroyska samfelagnum.

- Mauritius er eitt multikulturelt samfelag, har øll hava røtur úr einum øðrum landi. Mín familja er av indiskari ætt, og vit kalla okkum indarar, hóast vit altíð hava búð á Mauritius.

- Í Føroyum eru øll føroyingar og standa saman um ta føroysku tjóðina. Tit hava eitt felags mál og ein felags sameika. Tað var ógvuliga hugtakandi fyri meg, sigur hon.

Men hjúnalagið helt ikki, og Runa skiltist frá manninum.

- Tá fekk eg at føla, hvussu tað er at vera í eini støðu, har tú ikki kennir tíni rættindi. Eg eri úr einum liberalum landi, har eingin vælfærðarskipan er, og tú verður noydd at klára teg sjálva. Eg visti ikki, at eg hevði rætt til hjálp sum einligur forsorgjari og hevði møguleika fyri at fáa eina útbúgving, sigur hon.

Runa er síðani gift av nýggjum við einum øðrum føroyingi og hevur fingið eitt barn afturat. Hon hevur tikið HF-prógv í Klaksvík og bachelor-prógv í samfelagsfrøði á Fróðskaparsetrinum. Síðani hevur hon eisini tikið kandidatprógv í mentan, samskipti og altjóðagerð á Ålborg Universiteti.

- Tað hevur verið hart, eisini tí eg havi havt smá børn. Men eg havi havt góðan stuðul heimanífrá og ein sterkan vilja og ynski um at klára tað, sigur hon.

Tá Runa fór á HF, skuldi hon ikki bara læra føroyskt, men eisini danskt.

- Føroyskt dugdi eg eitt sindur frammanundan, men danskt dugdi eg als ikki. Samstundis sum eg skuldi læra málið, skuldi eg greina tekstir á donskum og lesa danskar lærubøkur um søgu og átrúnað. Tá eg fekk 9 í donskum í HF, græt eg av gleði, minnst hon.

Ymiskar mentanir

Síðani Runa flutti til Føroya fyri 16 árum síðani, eru nógvar útlenskar kvinnur komnar afturat, sum eins og hon eru giftar føroyskum monnum. Flestu teirra eru úr Filipsoyggjunum og Teilandi.

Føroyska samfelagið hevur onga skipaða integratióinsætlan, sum skal hjálpa hesum kvinnum at gerast partur av samfelagnum.

Seinastu fyra mánaðirnar hevur Runa arbeitt við eini kanning av støðuni hjá útlensku tilflytarunum fyri Tórshavnar kommunu. Hon hevur havt samrøður við 61 tilflytarar úr londum uttanfyri norðurlond, sum búgva í kommununi, og hevur eisini tosað við arbeiðsgevarar og stovnar, sum útlendingar hava samband við.

- Máltrupulleikar eru ein stór forðing fyri integratióin, men munur á mentanum kann eisini elva til misskiljingar.

- Nøkur mál eru til dømis endað hjá barnaverndini, sum ikki hoyra heima har. Summar útlenskar kvinnur eru vanar við, at børn skulu uppallast strangari, enn vanligt er hjá okkum. Ein mamma, sum til dømis slær eitt barn, ger tað ikki, tí hon er ónd, men tí hon hevur lært, at tað er tað rætta at gera. Hon skal ikki í fyrsta umfari fráboðast til barnaverndina, men fáa upplýsing um, at soleiðis gera vit ikki í Føroyum, sigur Runa.

Runa hevur sjálv havt lætt við at tikið ta føroysku mentanina til sín. Men hon leggur dent á, at tað ikki ber til at vænta ella krevja av øllum tilflytarum, at tey heilt sleppa teirra mentan.

- Tað er ein mannarættur at kunna varðveita sína mentan, um hon ikki ger seg inn á mannarættindini hjá øðrum.

- Summi hava ein ógvuliga sterkan mentanarsamleika, sum tey eisini hava brúk fyri at geva víðari til børnini. Tað kann til dømis vera átrúnaður. Fleiri kvinnur úr Teilandi og Afrika eru lagaligir muslimar, og tað hevur týðning fyri tær, at børnini verða ald upp við muslimskum siðum.

- Men tað er nakað, ið lættliga kann geva trupulleikar í hjúnalagnum, um foreldrini ikki eru samd um, hvørji virðir tey skulu geva børnunum, sigur Runa.

Skapa sín egna pall

Runa hevur nú fingið stuðul úr Granskingargrunninum til eina ph.d. verkætlan, sum skal fara í dýpdina við tvør-tjóðaðum hjúnabondum og royndunum hjá filippinskum og teiendiskum kvinnum í Føroyum við at gerast partur av føroyska samfelagnum.

Hon vil millum annað fáa innlit í, hvønn leiklut kvinnurnar hava í hjúnabandinum.

- Tá tær koma, eru tær konan hjá einum manni, og seinni verða tær mammur hjá børnunum. Ofta skapa kvinnur, ið flyta til Føroya, sær ikki sín egna samleika. Tað kann vera, at tær ikki hava ynski um annað enn at vera kona og mamma, men tað kann eisini vera, at tær vilja meira, men ikki fáa møguleikan.

- Tað koma børn burtur úr hesum hjúnabondum, og hesi børnini eru næsta ættarlið av føroyingum. Tað eru serliga mammurnar, sum leggja virðir niður í børnini, og tað hevur tí týðning ikki bara fyri kvinnurnar, men eisini fyri føroyska samfelagið, at tær fáa ein pall, har tær kunnu vera virknar uttan fyri heimið og fáa eina rødd í tí føroyska samfelagnum, sigur hon.

Tað hevur eisini stóran týðning, at útlensku kvinnurnar kenna síni rættindi í samfelagnum.

- Útlenskar kvinnur, sum ikki kenna síni rættindi og einki netverk hava, eru illa staddar, um maðurin ikki virðir tær og kanska er harðligur. Tær vita ikki, at tær kunnu fáa hjálp til at klára seg, um tær fara frá manninum, og verða tí verandi í einum hjúnalagi, har tær missa sjálvsálitið, og tað ávirkar eisini børnini, sigur Runa.

Málið størsta forðingin

Málið er størsta forðingin fyri, at útlenskar kvinnur, ið eru giftar føroyskum monnum, verða integreraðar í samfelagið.

- Fyri at klára seg í føroyska samfelagnum mugu kvinnurnar læra seg føroyskt og eisini danskt, tí nógv skjøl og telduskipanir eru á donskum. Men at læra føroyskt og danskt er ógvuliga torført, serliga hjá teimum, ið ikki duga enskt frammanundan, sigur Runa.

Hon heldur, at krøv eiga at verða sett teimum útlendingum, sum koma til Føroya.

- Vit eiga at krevja, at tey læra seg føroyskt, og tey eiga at fáa undirvísing, sum hóskar til teirra støði. Kvøldskúlarnir gera eitt stórt arbeiði, men tað kemur ofta ikki nóg nógv burturúr, tá fólk, ið duga enskt, og fólk, ið ikki kenna latínska stavraðið, verða undirvíst saman. Tað verður ov strævið, og hvørki tey, sum duga enskt, og tey, sum ikki duga, læra nóg nógv, sigur hon.

Stættarmunur

Runa heldur, at vit eiga at fáa ein integratióinpolitikk sum skjótast í Føroyum.

- Landið skal gera ein integratióinpolitikk, og kommunurnar skulu taka sær av at integrera teir útlendingar, sum koma. Tær skulu skipa fyri kunningartiltøkum og gera faldarar á enskum um, hvussu

samfelagið er skipað, hvørjar stovnar ein kann venda sær til, og hvørji rættindi vit hava í Føroyum, sigur hon.

Avleiðingarnar kunnu verða álvarsligar, ikki bara fyri kvinnurnar og teirra børn, men eisini fyri føroyska samfelagið, um útlensku kvinnurnar ikki verða nóg væl integreraðar í føroyska samfelagið.

- Um vit ikki gera nakað nú, so vita vit ikki, hvørjar avleiðingarnar kunnu vera um 10 ár, tá børnini hjá hesum kvinnum vaksa til. Um mammurnar ikki hava tað gott og føla seg virdar í føroyska samfelagnum, verða tær ikki førar fyri at hjálpa børnunum at klára seg væl í skúlanum og geva teimum virðir, sum hoyra til í føroyska samfelagnum.

- Vandir er fyri, at vit fáa ein stættarmun í Føroyum, har nøkur ikki hava somu møguleikar sum onnur fyri at fáa útbúgving og arbeiði, sigur hon.

Vilji skal til

Sjálv kundi Runa nú ikki hugsað

sær at búð nakra aðrastaðni enn í Føroyum.

- Eg føli meg mest sum føroying, tí heima er her. Men sjálvandi havi eg eisini mínar røtur og mína fortíð, sum hava gjørt meg til tann, sum eg eri. Eg eri glað fyri tann uppvøksturin, sum eg havi fingið, og okkurt er eisini, sum eg sakni í føroyska samfelagnum. Skúlskipanin á Mauritius er strangari enn tann føroyska, og eg eri glað fyri ta kappingarmentanina, sum eg eri uppvaksin við, tí hon hevur verið við til at gjørt, at eg havi klárað meg væl her, sigur hon.

Runa heldur, at kvinnurnar eisini sjálvar hava ábyrgd av at verða integreraðar í samfelagnum.

- Tað hevur týðning ikki at taka offur-mentalitetin uppá seg. Føroyska samfelagið hevur ábyrgd av at hjálpa okkum at verða integrerað, men tað er vandamikið bara at sita og kenna seg sum offur. Tað ber til, um viljin er nóg sterkur, og tú ert opin og forvitin, sigur hon.

Runa Preeti Høgnesen

Fødd 1978 á Mauritius

Flutt til Føroya í 1999

Varandi uppihaldsloyvi í Føroyum síðani 2002

Gift og hevur trý børn

Útbúgving: HF prógv í Klaksvík 2004

BA-prógv í samfelagsfrøði á Fróðskaparsetrinum 2009

Kandidatprógv í Mentan, Samskipti og Altjóðagerð á Ålborg Universiteti 2012

Ph.d. verkætlan: Tvør-tjóðað hjúnarband, samfelag og skapan av kvinnuleika. Ein greining av giftum filippinskum og teiendiskum kvinnum í Føroyum og royndum teirra við inklusióin og eksklusióin

Stuðul úr Granskingargrunninum: kr. 1.130.000

FAKTA